

כנס כנרת השני של אגודת חוקרי צבא־חברה בישראל

פתח דבר

אגודת חוקרי צבא־חברה בישראל הינה ארגון בו חברים חוקרים ישראלים מרובי-פולחנות שונות ומסגרות אקדמיות ומקצועיות המסקים בחקר החסמים בין הצבא לחברה בישראל, ועדי האגודה כוללים (בין היתר) קצינים, הצגה העמיתית המחקר הבין-תחומי בכל הקשור לקשרי צבא־חברה, לפסקים בין הדרג האזרחי לצבאי, ליהודים סביב הצבא לנופי ביטחון אחרים ולהוכחות החברתיים והאקדמיים של הצבא.

האגודה מקיימת, בין שאר פעילויותיה, כנס דו-סטר במטרה להרחיב ולעשיר את הידע הקיים בתחומי המחקר של צבא, חברה ומה שבניהם. הכנס מארגן על ידי אגודת חוקרי צבא־חברה, בהשתתפות של ר"ר ראוהן על, יורד ולייטר האגודה) ויטן יבטלתי למחקר קשרי חברה, ביטן חן ושלום (פרש רוצה רק שמתחיל). בינו עד הינו בדצמבר בו נחוג התקיים כנס כנרת השני של אגודת חוקרי צבא־חברה בישראל.

הוכנית הכנס בשנה זו כוללת ישיבות מליאה, מהסבים סקדילים למחקרי נושא, רמי שוח ומוטובים הסדורים סביב רוח מקצועית, לצד חובבות מלין זו זכירו להרצאה אורח של פרופ' רויאל כדנן, הרן פרס טיבל להכללה ועל מהקדמו עם עמית ממוסקר) לשנת 2002. סוגיה הרצאה הייתה: "על מה שלמדת בחווית האישיות בשירותו כשהיל בשנת ה-50 וישפתי במחקר מאז ועד היום". שכן פרופ' כדנן עומד כמקור מדיה ששירותו הצבאי, זאת ועוד, כמקור הראשון של הכנס הענקי שני פרס אגודה על מאמרים מצטיינים. האחד של יצחק כובביסמתי וגיל לוריא והאחר של הרס מתקח.

סביב זאת מאמרים שהונצו לקבל הקדמ שמוסמ לקראת הכנס נבחרו כשמונים מאמרים, שהוצגו בסביב כיתה כעשרים מוסבים. נציגות פרסומה (בעקבות פרסום בינו) נרשמה לחוקרי וייצגי טעיה. הרגם הלקי ביהר של המוסבים ככנס כללי את הנושאים הבאים: עניינה צבאית בסביבה אזרחית; פוליטיקה ואירואולוגיה בעדה הקרב והחיצה לין היבטים ביאלוגיים של יחסי צבא־חברה; מקיפן של קבוצות המרפודה היבחות כמתיק; הוכטים חברתיים-ישיבתיים של מצטייני המלחמה החי דמות; עהיל ביהר החינוך; עטבי עהיל לגבן; סוגיה בנושא העידן האזרחי ופנר

סוגיות שנדונו במסגרת הכנס

כשני מיישבים נדונו בעקילות צבאית בסביבה אזרחית הוצגו הלק כן תישאים הכלליים בספר הרן בנישא זה

1. חתומתי אלה אף חתומתי כשפתי הידע ליחסי סביב לוחם מאס שיפא לאיד הרבנות סביב וישיבת הרבנות כנרת כשנת 2013 (הדפוס) ועל סעיף-סעיף הידע כן, שרבות סיה כהילוק.

2. שפתי המאמרים שפתיים כסוף הצבא.

3. מילוק זה איכל להוכיח את הישגים שבהם נחתי לית.

מתנדכנים מחוץ למערך

ברוח ערכי ממדיה והשאימה להתחדשות ועדכניות מקצועית. במדור זה אנו מבקשים לאפשר לאנשי המערך להציג את רשמיהם מספרים. מאמרים ומכנסים מקצועיים - במטרה ללמוד על עשייה רלוונטית במחוזות אחרים ולשתף בידע שנוכש ממכנסים אלו. כמו גם להמליץ על מודלים, פרקטיקות ותפיסות חדשות בנוגע למקצוע. בגיליון זה מוצג סיכום חוויות ותובנות של אנשי כרמית כדן מהשתתפותה בכנס אגודת חוקרי צבא־חברה. הכנס התקיים בדצמבר 2013.

ושילובם של בני ובנות קבוצות רבות ושונות בצה"ל גוזרת הפעלת פרקטיקות מיון שונות, מצריכה משאבים רבים, אך כד בכד פוגעת בעיקרון השוויון והאחידות. עם זאת, לאור קיומן של קבוצות רבות ולאור הטרוגניות רבה מעין זו נשאלת השאלה, מיהו השונה? האם ניתן לסמן בצה"ל דהיום קבוצה שהיא "הקבוצה ההגמונית"? שכן את מקומו של המעמד הבינוני החילוני, חוט השדרה ההיסטורי של הצבא, תפסו קבוצות שקודם לכן היו בשולי ליו: דתיים-לאומיים, מהגרים, מזרחיים תושבי פריפריה, דרוזים ובהדרגה - נשים. כלומר, האחיזה של מעמד בינוני-חילוני והגמוני כבר איננה מאפיינת את שורות הצבא והוא נשען באופן גובר והולך על נוכחות של הפריפריות התרבותיות, החברתיות והגיאוגרפיות.⁴ אף אחת מקבוצות אלה איננה זוכה למעמד הגמוני. דווקא מרקם זה הוא במידה רבה יותר "צבא העם", משום שהוא מייצג את המבנה של החברה בישראל באופן נאמן יותר מזה שהיה קיים בשנות ה-60 וה-70.

מאמרים של אנשי המערך שהוצגו במסגרת הכנס

יובל בניזמן. ייצוג דמות הלוחם הצה"לי בקולנוע הישראלי.
יצחק בנבנישתי, גיל לוריא. אקלים ארגוני של איפוק ביחידות צבאיות העוסקות במשימות שיטור.
ענת וולדמן, רוני טיארג'אן אור. השוואת הנרטיבים בחברה הישראלית ובחברה הפלסטינאית ואופן השפעתם על תפישת הניצחון.
רוני טיארג'אן אור, מיטל עירן-יונה ורינת משה. מוסר וערכים לאור המלחמות החדשות.
יותם אמיתי. בשבחי התבונה: האתגר הרבי-מימדי של מפקד הבט"ש באיר"ש.
הדס מינקה-ברנד. מעברים מנטאליים בין מצבי הלחימה - אתגרים ודרכי התמודדות.
מיטל עירן-יונה, בתיה בן-הרור. על הרגישות לנפגעים: תפישות מפקדים מול תפישות החברה.
שרון פישר, אילת ברקוביץ'. מיון בשונות: הצורך לתת יחס שונה לקבוצות מיעוט המתגייסות לצבא.
עוזי בן שלום. על ספרם של ראובן גל ותמיר ליבל: "בין הכיפה לכומתה". ובמסגרת המושב: שדה הקרב העתידי: לאן נעלם האדם?
לימור פומרנץ-זורין. טכנולוגיה, אדם והממשק ביניהם.
לירז ספיר. התבוננות בסוגיית הפיצוי והתגמול למשטרי המילואים.
גיא ברוקר. שירות הכרואים בצה"ל: מגששים למוביליות.
דרור אסנת. מעבר צה"ל לנגב: דילמות יסוד בניהול משאבי אנוש בראייה כלל צה"לית.
מוטי ספראי. מעבר יחידות צה"ל לדרום: מתפישות ארגוניות למדיניות משאבי אנוש ברמת המטכ"ל.
מירב דרוק. הקמת קריית ההדרכה - בין מהלך לאומי לתהליך ארגוני: האתגרים והמענים.

והמסכם את עבודת חממת הידע של ממד"ה⁴. במוש" בים אלה נדרונו, לדוגמה, ריבוי הגיונות הפעולה המנחים את הצבא בפעילותו בתווך אזרחי. הגיונות פעולה אלה מאורגנים באופן היררכי בצה"ל ונגזרים ממידת הקר" בה ללחימה - משימת הליבה של הצבא. האתגר העומד לפתחו של צה"ל ומפקדיו טמון במעברים בין הגיונות הפעולה השונים, ובמסגרתו יש לקחת בחשבון שלושה מימדים: פיזי, קוגניטיבי ורגשי. מעברים בהפעלת הכוח מייצגים שינוי באופי המשימה, בהקשר, ולכן גוזרים מעבר מנטאלי. במעברים מעין אלה יש לערוך הבחנה בין מוכנות מקצועית לנכונות מנטאלית. ההכנה המנטאלית כוללת שלושה מרכיבים: אבחון, ידע והתנסות.⁵ המלחמות החדשות במאה ה-21 אינן מתאפיינות בלחימה בתווך אזרחי בלבד, כי אם גם בקיומם של יריבים שאינם מדינתיים. על פי איתן שמיר, החשיבה הישראלית העומדת בבסיס ההיגיון הישראלי בהפעלת הכוח מול יריבים מעין אלה היא שישראל איננה יכולה להשפיע על מוטיבציה של ארגונים, כי אם על העיתוי של הפעלת מוטיבציה מעין זו. כתוצאה מהלך חשיבה זה, צה"ל מצוי בחיכוך מתמיד עם הארגונים הללו, חיכוך המקדים את "הפעולה הגדולה" וקונה תקופות של שקט בגבולות. בבחינת הזווית הערכית-מוסרית לאור המלחמת מות החדשות, נטען כי מוסריות צה"ל מעוגנת בתפיסת האיום הביטחוני על ישראל. כך קיומם של אירועי לחימה או איום ביטחוני מוחשי הם גורמים המחזקים את תפיסת הציבור על היותו של צה"ל צבא מוסרי.

במוש"ב של ד"ר אלישבע רוסמן שבחן כיוונים חדשים במחקר על יחסי צבא-חברה, הוצגה טענה כי האופן שבו יש לבחון את צה"ל וצבאות מערביים בכלל כאר"גון, היא של "מודל תוספתי". לא מדובר במעבר מסוג אחד למשנהו (מעבר ליניארי, חד-כיווני ומונוליטי), כי אם במאפיינים של צבא פוסט מודרני הנוספים למאפיינים של צבא מודרני. אלה באים לידי ביטוי בקיומם של יועצים משפטיים באוגדות, בהתפתחותו ובהרחבתו של פיקוד העורף, במשמעות הולכת וגוברת של המודיי עין ושל גורמי תקשוב במערך הלחימה ועוד. ארגונים מעין אלה מצויים בסד של מתחים תוך מבניים הנובעים מהשתייכותם לשתי זהויות פרופוסיונליות ולכן לשתי הגיונות פעולה. לדוגמה, יועצים משפטיים כפופים להיגיון הצבאי ולהיגיון המשפטי גם יחד.

היום השני בכנס בלט בקיומם של מספר מושבים שה"תנהלו במקביל ודנו בקבוצות ייחודיות בצה"ל: חיילים בני ובנות הציונות הדתית; חיילים וחיילות מקא"ם; חיילים וחיילות יוצאי אתיופיה; שירות חרדים בצה"ל ובהקשר לכך שאלת השירות האזרחי. שאלת קיומם

4. עירן-יונה מיטל, עורכת (2013). היבטים סוציולוגיים ופסיכולוגיים של פעולת הצבא בתווך אזרחי. ממד"ה, צה"ל.

5. ראו הערת שוליים מס' 4.

6. יגיל לוי (2007). מצבא העם לצבא הפריפריות. הוצאת כרמל.